

ISSN 1652-7224 :: Publicerad den 5 mars 2008

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om fotboll på idrottsforum.org

Vi som ständigt sysslar med idrott – låt vara ur ett forskningsperspektiv, som "pappersidrottare" – tenderar att tycka att alla andra är, och bör vara, minst lika intresserade av ämnet som vi, att det allmänna idrottsintresset stegras dag för dag. Detta tunnelseende är idrottsforskare naturligtvis inte ensamma om, och inte heller om glädjen över att få bekräftelse på sin villfarelse. Och för tjänstgörande redaktör är de senaste årens utgivning av så kallade *coffee table books* om sport ("presentböcker" täcker dåligt innebörden i det engelska uttrycket) en sådan bekräftelse. Dessa utgåvor är ett uttryck för sportens höjda status, och bidrar till att höja den ytterligare. Exempel är det tyska förlaget **Taschens Ali-bok** och engelska förlaget **Glorias Pelé-bok**. Ännu intressantare är att idrottsforskning nu kan bli föremål för den här publikationsformen, låt vara i första hand idrottshistoria, ja, egentligen fotbollshistoria. Inom kort recenserar vi *Boken om 500 AIK:are*, och här och nu publiceras Arve Hjelseths recension av *Fodbold, fair play og forretning: Dansk klubfodbolds historie* av Allan Grønkvær og David Holt Olsen, i en påkostad, rikt illustrerad och vackert bunden utgåva från Turbine Forlaget. I sin sedvanligt kunniga och kritiska recension låter sig inte Hjelseth bländas av formen; han går oförväget i närkamp med en del tvivelaktiga historiska fakta och analyser, men understryker samtidigt bokens många kvaliteter.

Ymnigt och vackert, men spretigt, om dansk klubb fotboll

Arve Hjelseth

Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU, Trondheim

Allan Grønkvær & David Holt Olsen
**Fodbold, fair play og forretning:
Dansk klubfodbolds historie**
327 sider, inb., ill.
Århus: Turbine Forlaget 2007
ISBN 978-87-91415-97-5

Denne boken gir et overblikk over dansk klubb fotbolls utvikling fra begynnelsen og frem til 2006. Det er naturligvis ingen liten oppgave, og den både tidsmessige og tematiske bredden er nok hovedårsaken til at boken virker noe fragmentarisk. I følge kapitelinndelingen er teksten strukturert i sju kapitler, og denne inndelingen er kronologisk. Det første kapitlet dekker årene fra 1877 til 1889, mens det siste (og største) dekker årene etter 1991. De tre første kapitlene, som dekker tiden frem til 1927, omfatter faktisk omtrent en tredjedel av teksten. Dette kan kanskje synes noe overdrevent. Samtidig viser det at forfatterne ikke har vært interessert i å lage et historisk pliktlop om de første årene, for så å konsentrere oppmerksomheten rundt det nyere stoffet, som potensielle lesere vel må antas å ha større interesse for. De har gravd frem mye stoff også om de formative årene, og spesielt når det gjelder de organisatoriske spørsmålene blir vi presentert for et omfattende og interessant arbeid.

Som bokens undertittel indikerer, er det klubb fotballen som står i fokus. Landslaget og dets bravader er dermed ikke noe selvstendig tema. Som utenforstående norsk leser kunne jeg kanskje ønske meg en begrunnelse for dette. Landslaget nevnes for øvrig i flere sammenhenger i teksten, uten at jeg av den grunn mener tittelen burde vært

endret. Det er helt klart klubb fotballen som står i fokus, landslaget kommer inn først og fremst der det er relevant for fremstillingen for øvrig. For oss som har fulgt dansk fotball på avstand er det imidlertid landslagets store fremganger i 80-årene som har festet seg best i bevisstheten, i tillegg til FC Københavns imponerende vekst, ikke minst kommersielt, de siste årene.

Gjennomgående er boken velskrevet. Den inneholder videre en stor mengde faktaopplysninger som er lærerike i det minste for en ikke-dansk leser. Boken er også et funn på grunn av det enormt rike billedmaterialet, også fra eldre tider. Videre finnes en "utvalgt turneringsoversikt" over tjue sider som vedlegg. Denne fokuserer på tabeller for flere divisjoner over enkelte utvalgte år, noe som for meg ser litt merkelig og tilfeldig ut. Blant vedleggene finnes også en referanseliste og et stikkordsregister. Litteraturoversikten finnes i to varianter; én etter disposisjonen av boken, hvor hvert kapittel, avsnitt eller rammeartikkel har sine henvisninger, og én alfabetisk. Jeg sal komme tilbake til denne.

Det fremgår av forordet at boken inngår som en del av en felles spesialinnlevering ved Universitetet i Århus. Her står det også at forfatterne har skrevet en "tradisjonell oppgavedel", som gjør rede for de teoretiske overveielser bak boken, og at disse kan lastes ned fra www.tidenshistorie.dk. Etter en del leting fant jeg frem dette pdf-dokumentet, som er en liten bok i seg selv med sine ca åtti sider, inkludert dansk og engelsk summary. Teksten består i en omfattende gjennomgang av teoretiske og metodiske spørsmål i tilknytning til prosjektet, og fra en faglig synsvinkel er det hensiktsmessig å lese det for å få satt boken inn i en bedre faglig ramme. Jeg ser det imidlertid ikke som min oppgave å forholde meg til dette dokumentet her, siden den foreliggende boken må vurderes som en selvstendig utgivelse. Det jeg skriver i det følgende er med andre ord kun forankret i bokutgivelsen. Det betyr at boken er fattig på teori og metode og at det enkelte steder kan vanskeliggjøre den kontekstuelle forståelsen. Jeg synes det er uheldig dersom teoretiske og metodiske rammeverk for slike studier i fremtiden skal gjemmes bort på internettet, men jeg vil ikke bebreide forfatterne for dette, ettersom jeg har en mistanke om at det er andre som har tatt dette valget.

Det er vanlig i bokomtaler å innlede med å gi en kortfattet oversikt over bokens innhold, gjerne kapittel for kapittel. Dette er svært vanskelig i dette tilfellet, for boken er som nevnt relativt fragmentert. De sju kapitlene er inndelt i mindre avsnitt, som ikke nødvendigvis følger hverandre i en logisk progresjon. Dette er heller ikke så enkelt å få til, på grunn av den store tematiske bredden i de enkelte kapitler. De fleste underavsnittene er på fra én til tre sider med tekst, i tillegg til et rikt bildemateriale og opptil flere rammeartikler (disse rammeartiklene er forresten ofte av stor interesse). Kapitlet 1913-1927, som har tittelen "Fotball for alle", har for eksempel avsnittene "landsfodboldturneringen", "Stævneklubbene og DBU", "Amatørreglerne", "Dønningerne etter 1. verdenskrig", "Lokalunionerne voksede", "Jyllands egen Idrætspark", "Lokaloppgjør og forskjellige klubbyper" og "Opblomstring i Vejen". Altså er det mange forskjellige temaer i hvert kapittel, men de henger ikke sammen i særlig grad. Inntrykket blir derfor at fremstillingen er veldig springende. La meg før jeg går videre gjøre det klart at det finnes unntak, i kapitlet som omhandler tiden fra 1927 til 1945 finnes det for eksempel et relativt langt og interessant avsnitt som drøfter DBUs ideologi.

Nå er det klart at det er mye interessant som måtte ha blitt lagt til side dersom boken skulle ha gitt mer utdypende og sammenhengende beskrivelser (i hvert fall dersom man ikke skulle mangedoble tekstoffanget), så har her forfatterne måttet gjøre et valg. Jeg tror imidlertid muligens at selve kapittelinnstillingen er blitt noe av en tvangstrøye enkelte steder. Kanskje kunne forfatterne nedtonet deler av kronologien for å kunne forfølge det samme temaet over flere tiår.

La meg gi et eksempel på et sted hvor forfatterne bryter de tidsrammer kapittelinnstillingen setter, men hvor jeg tror nettopp det gjør fremstillingen mer interessant. På sidene 116-117, som hører til kapitlet om perioden 1927-1945, drøftes overgangen fra WM-systemet til 4-2-4. Jeg stusset litt på dette, i og med at 4-2-4 er et etterkrigsfenomen. Primært knyttes det til Brasils VM-lag fra 1958, selv om Ungarn med sin tilbaketrunkne spiss Hidegkuti spilte noe som minnet om 4-2-4 allerede tidlig i 50-årene. Forfatterne drøfter da også både Brasil, Ungarn og andre tidlige varianter av 4-2-4. De redegjør endog for Herraras catenaccio-system fra Inter i 1960-årene i dette avsnittet. Samtidig viser de til den taktiske utviklingen i Danmark i 1930-årene, med fokus blant annet på hvordan WM-systemet ble ansett som destruktivt og drepende for publikumsinteressen. Det er vel lov å mene at det er nokså halsbrekkende å dekke førti års spillestildebatt og -utvikling i løpet av halvannen side tekst, men her presenteres i hvert fall historiske linjer som helt sprenger rammene for den perioden som skal omhandles. Og jeg tror det styrker fremstillingen. Jeg prøver altså å si at jeg tror fremstillingen hadde blitt mer enhetlig og med en mer naturlig progresjon dersom forfatterne hadde tillatt seg å forfølge de samme temaene over lengre tidsspenn enn det den nåværende disposisjonen åpner for. I sin nåværende form blir det fragmentarisk, springende og til dels noe frustrerende for leseren, til tross for all interessant informasjon og kunnskap boken kan tilby.

Jeg skal knytte ytterligere en kommentar til dette med spillestil. Det er nemlig tema også for et annet avsnitt i boken. Denne gangen dreier det seg om nyere debatter, nemlig fra 80- og 90-årene. Tittelen her er "Spilssystemer – mellem det tyske og det engelske". Denne fremstillingen er for så vidt innsiktstetsfull, spesielt i forholdet mellom 3-5-2 og 4-4-2. Dessuten er temaet interessant å lese om for en nordmann som er flasket opp med Nils Arne Eggen og Egil

”Drillo” Olsen, hvor sweeper-systemet har vært utelukket som alternativ. Likevel synes jeg forfatterne legger overdrevent mye vekt på *formasjon* i forhold til *spillestil*. Spørsmålet om man spiller med sweeper/libero eller ikke, er et fundamentalt valg. Innenfor for eksempel 4-4-2 kan man imidlertid bruke en rekke ulike spillestiler. Når de skriver at danske klubber fra midten av 90-årene forlot 3-5-2 til fordel for 4-4-2, er det primært systemet med sweeper de forlater. Forfatterne nevner også dette, men slik jeg ser det, er formasjon nokså underordnet når det gjelder å beskrive et lags spillestil. Derfor er det også litt for banalt å kalle 4-4-2 for en defensiv utgave av det brasilianske 4-2-4-systemet. Rent formasjonsmessig er det for eksempel mest presist å kalle Brasil 82-oppstilling for 4-5-1 (med Serginho som eneste spiss), men det betyr ikke at de stilte med en enda mer defensiv utgave av 4-4-2. Tvert i mot. Formasjonene sier mest om hvordan lag forsvarer seg, da blir f.eks. 4-3-3 ofte til 4-5-1 og 3-5-2 blir til 5-3-2. Pressshøyde og type pasninger kan variere sterkt innenfor samme formasjon, og sier vel så mye om et lags spillestil.

Jeg synes forfatterne har et noe uforpliktende forhold til kildebruken. Som nevnt refereres det ikke fortløpende i teksten. Dette er både vanlig og forsvarlig for bøker av denne typen. Derimot bør referansene bak være så nøyaktige som mulig. Jeg er ikke helt overbevist om hvor godt dette fungerer her. Avsnittet ”Havde DBU en ideologi?” (s. 104-113) er ett av bokens lengste. I følge den avsnittsvise litteraturlisten bak, ligger det bare to referanser til grunn for avsnittet. Det spesifiseres heller ikke hvilke momenter i teksten som hentes fra hvilke kilder. På s. 105-106 hevdes det for eksempel at Arbeidernes Idrettsforbund i Norge vokste seg større og sterkere enn det borgerlige idrettsforbund. Denne påstanden er feil. Jeg kan gjette på at forfatterne har den fra en av de to kildene som står oppført som referanser for avsnittet, men jeg kan ikke vite det. Momentet om AIF utgjør jo bare et poeng i forbiarten i et ellers langt avsnitt. Med andre ord; skal jeg finne forfatternes kilder og hvordan de har tolket dem, trengs det større presisjon i refereringen. Det er fullt mulig å gjøre dette selv om alle referanser samles bak i boken.

Tilsvarende lanserer forfatterne en relativt kontroversiell påstand i en rammeartikkel om spillestil på side 39. Hovedpoenget her er at det var en endring av offsideregelen i 1886 som gjorde at fotballen gikk over fra å være ”the dribbling game” til å bli ”the passing game”. Dette i motsetning til den tradisjonelle forestillingen om at fotballen ble mer kollektivt orientert da det ble en aktivitet for arbeiderklassen, i stedet for en morsom lek for engelske overklassegutter ved kostskolene. La meg understreke at jeg ikke sitter på annen kunnskap om dette enn det jeg selv har lest. Påstanden virker noe overraskende på meg, men det kan godt være at forfatterne har rett (mest sannsynlig er det vel snakk om en vekselvirkning mellom de to forklaringene). Jeg stusser imidlertid også her på hvordan påstanden er belagt med kilder. De to referansene som finnes bak i boken til denne korte rammeartikkelen er en dansk utgivelse fra 1939 og en artikkel fra Idrætshistorisk Årbog i 1993. Særlig den siste ser relevant ut for angjeldende tema, men disse arbeidene ser knapt ut til å representere noen primærkilder i sakens anledning (utviklingen av engelsk fotball i 1880-årene).

Det er jo vanlig å hevde at skottene spilte et mer pasningsorientert spill enn engelskmennene allerede i 1870-årene. Forfatternes henvisning til ”borgerskapet” blir litt for enkel. De fleste historiske fremstillinger av engelsk fotball i 1880-årene går ut på at borgerskapet tar over hegemoniet fra aristokratiet, og at arbeiderklassens og borgerskapets interesser kan forenes i synet på fotball: Borgerskapet ønsker sterkere kommersialisering og resultatorientering, mens arbeiderklassen gjennom sin kollektive orientering kan bidra til at dette målet nås. Det var ikke det fremvoksende borgerskapet i England som primært sto for amatøridealene og en gentlemanaktig fremtreden. Denne ideologien stammer fra kostskoleklubbene i 1860- og 70-årene, som var dominert av aristokratiets kodeks. Her var skillet mellom arbeid og fritid klart, og det var derfor uaktuelt å kommersialisere en nobel fritidsaktivitet som fotballen. Det var når det fremvoksende borgerskapet startet klubber i Midt- og Nord-England at konfliktene om profesjonell fotball oppsto. Mens det skandinaviske borgerskap i mangt og mye ser ut til å ha hatt samme forhold til amatøridealene som de engelske aristokratene, var det britiske borgerskapet energiske forkjempere for i hvert fall en viss kommersialisering. For min del trodde jeg også at de – etter blant annet landskampen mot Skottland i 1872 – så verdien i et mer kollektivt spill. Her kan jeg altså ha tatt feil, men jeg synes ikke forfatterne angir overbevisende kildemateriale for sitt syn.

Etter disse kritiske merknadene er det tross alt på sin plass å avslutte på en mer anerkjennende måte. La meg derfor si at det er positivt at forfatterne legger så vidt stor vekt på organisatoriske stridigheter og ulike institusjonelle utforminger av fotballen, både med hensyn til hvilke organisasjoner som sto i førersetet og med hensyn til turneringsformer. Det er interessant å lese om både forholdet mellom DIF og DBU, og om forholdet mellom de ulike regionene om makten over fotballens utvikling. Av og til blir det kanskje i overkant detaljert, men det ligger til historiefagets karakter.

 Köp boken från [Adlibris.se](https://adlibris.se)

 Kjøp boken fra [Capris.no](https://capris.no)

 Køb bogen fra [eLounge.dk](https://elounge.dk)

www.idrottsforum.org | Redaktör Kjell E. Eriksson | Ansvarig utgivare Aage Radmann